

Wstęp do teorii mediów

Wykład IX

Krzysztof Gajewski
Instytut Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej
Uniwersytet Warszawski

Warszawa, 5 maja 2022

Spis treści

1	Pragmatyka językowa Bronisława Malinowskiego	2
1.1	Błędność poglądu tradycyjnego	2
1.2	Słowo w kontekście działania	2
1.3	Aktywna rola języka	2
1.4	Pragmatyka języka	2
1.5	Waga kontekstu	3
1.6	Przykłady terminów nieprzetłumaczalnych	3
1.7	Podobne terminy mają inne znaczenie	3
1.8	Sztuka tłumaczenia	3
1.9	Współuczestnictwo fatyczne	4
2	Literatura	4

1 Pragmatyka językowa Bronisława Malinowskiego

1.1 Błądność poglądu tradycyjnego

”Największym (...) błędem jest wyobrażenie sobie, że język jest procesem, który przebiega równoległe z procesami intelektualnymi i że jest ich dokładnym odpowiednikiem oraz że funkcją języka jest odzwierciedlanie lub powielanie rzeczywistej zawartości intelektu człowieka w formie wtórnego ciągu odpowiedników słownych.”

1.2 Słowo w kontekście działania

Bronisław Malinowski (1884-1942), *Ogrody koralowe i ich magia*

- pogląd potoczny: lingwistyka bada terminy
- Słowa nie są etykietkami przyczepionymi do przedmiotów, działań, zjawisk
- wyizolowane słowa są jedynie wymysłami lingwistycznymi
- Słowa i zdanie nie istnieją w izolacji, nabierają sensu jako część wypowiedzi
- rzeczywistym faktem jest pełna wypowiedź w kontekście określonej sytuacji
- słowa jednego języka nigdy nie dają się przetłumaczyć na słowa innego języka
- Kontekst: wyraz twarzy, gesty, ruchy ciała, słuchacze, otoczenie

1.3 Aktywna rola języka

”W rzeczywistości zasadniczą funkcją języka nie jest wyrażanie myśli lub powielanie procesów intelektualnych, ale raczej odgrywanie aktywnej, pragmatycznej roli w zakresie ludzkich zachowań. Dlatego też język w swojej najbardziej pierwotnej funkcji jest jedną z głównych sił kulturowych i dodatkiem do działań fizycznych. Jest on więc nieodzownym składnikiem wszelkich wspólnie podejmowanych działań ludzkich”

1.4 Pragmatyka języka

”Każdy z nas może się przekonać na podstawie własnych doświadczeń, że język w naszej własnej kulturze często nabiera wyraźnie pragmatycznego charakteru. Słowa, które przekazywane są przez jeden podmiot działaniu drugiemu, bez względu na to, czy realizują one działania techniczne, czy sportowe, czy też prowadzą eksperyment naukowy w laboratorium albo współpracują słowem i

czynem przy wykonywaniu prostych prac manualnych - nie służą przede wszystkim przekazywaniu myśli; łączą one pracę i korelują ruchy rąk i ciała. Słowa są częścią działania i jego ekwiwalentem”

1.5 Waga kontekstu

Bronisław Malinowski (1884-1942), *Argonauts of the Western Pacific: An account of native enterprise and adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea* (1922)

”Podczas gdy język literacki bardziej rozwiniętych społeczności został nam przekazany na marmurze, brązie, pergaminie czy masie celulozowej, język plemion bardziej pierwotnych nigdy nie przybrał takiej formy, która pozwoliłaby na oddzielenie go od kontekstu sytuacji. Język społeczności przedsięwziętych uświadamia nam w sposób niezwykle wyraźny, że język istnieje wyłącznie w ramach kontekstu faktycznej wypowiedzi.”

1.6 Przykłady terminów nieprzetłumaczalnych

- niem. Sehnsucht, Sauerkraut, Weltschmerz, Schlachtfest, Blutwurst, Grobheit, Gemüt, Gemeinheit (sentymentalizm i głębie metafizyczne)
- ang. sport, gentleman, fair-play, kindness, quaint, forlorn (sport)
- wł. bel canto, basta, macaroni, diva, salami, terminy muzyczne i plastyczne (muzyka, kluski, malarstwo)
- fr. liaison, maitresse, au mieux, complaisance, belles-lettres, mot juste, connaisseur (sztuka gotowania i miłości)

1.7 Podobne terminy mają inne znaczenie

- fr. honneur, hisz. honra, ang. honour, niem. Ehre
- faith, foi, Glaube, fe
- patrie, Vaterland, home, la peninsula
- ang. — odmienny w Egipcie, w Indiach, na Malajach, w RPA, w USA

1.8 Sztuka tłumaczenia

- traduttore, traditore
- tłumaczenie — ujednoczenie kontekstów kulturowych

- definiowanie słowa — opis etnograficzny + zastosowanie lingwistyczne
- analiza etnograficzna: kontekst kulturowy, zestawienie z wyrażeniami podobnymi i przeciwnymi, liczne, dobrane przykłady
- Język jest częścią zjawisk kulturowych
- Język rolnictwa — jeśli nie wiemy, jak uprawia się ogród, nie zrozumiemy terminów ogrodniczych
 - trobriandzkie „buyagu” vs. „garden site”
 - dayma vs. kij kopieniacki
 - kayaku vs. sociable reunion vs. garden council vs. gesellschaftliches Beisammensein

1.9 Współuczestnictwo fatyczne

1. phatic communion
2. Nowa funkcja języka — bez kontekstu sytuacji
3. znaczenie wypowiedzi nieistotne: zdrowie, pogoda, oczywiste stany rzeczy, poglądy, dzieje życia
4. „Dzień dobry”, „Co porabiasz?”, „How are you?”, „Ah, here you are”, „Where do you come from?”
5. Małomówność — niezyczliwość, zły charakter, wprowadza napięcie
6. Słuchacz z niecierpliwością czeka na dojście do głosu
7. Człowiek aktywny językowo zyskuje większe dowartościowanie i przyjemność

2 Literatura

1. Bronisław Malinowski, Etnograficzna teoria języka i pewne wnioski praktyczne, w: jego, *Dzieła*, t. 5: Ogrody koralowe i ich magia. Język magii i ogrodnictwa, przeł. B. Leś, Warszawa 1987.
2. Bronisław Malinowski, Problem znaczenia w językach pierwotnych, przeł. Jerzy Szymura, w: Bronisław Malinowski, *Dzieła*, t. 8: Jednostka, społeczność, kultura, Warszawa 2000.